

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

2017

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ena e na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

- 1.1 Dipuo.✓ (1)
- 1.2 Ha habo Tahleho.✓ (1)
- 1.3 Ke polelo e reng, 'O bua jwang na mme?✓ (1)
- 1.4 Phupung.✓ (1)
- 1.5 O ne a le siyo/O ne a ile lefung la ha Mmametsi. ✓ (1)
- 1.6 Ke seo batswadi ba hae ba se buileng ka yena letsatsi pele a ngala.✓ (1)
- 1.7
- E tumme ka boloi.✓
 - Basadi ba teng ke bommediatheng.✓ (2)
- 1.8 E dumellana ka hore ho thwe banana ba Matswapong ha ba na nnete, mme ke mona Dipuo o bonahala a hloka nnete hobane o ile a thobela Tahleho, mme a ikopa hoseng ha a fihla mosebetsing ka ho kula.✓✓ (2)
- 1.9 A/Motho ya sa nahanisiseng dintho tse etsahalang bophelong ba hae hobane ha a ne a e nahanisisitse, a ka be a lemohile hore ho na le ho se tshepahale ho mohatsae. Kahoo, a ka be a sa araba batswadi ba hae jwalo.✓✓ (2)
- 1.10 Di hlahisa leeme la bong ka tsela ya hore banna bana ba ne ba bua bomme hampe ba re ke baloi e bile ke bommediatheng /sekametse ka ho bomme feela/basadi ba teng ke baloi kaofela.✓✓ (2)
- 1.11 Le hlahisa sehlo se tete betseng/hloko fetseng/kgathatsehileng/lerato✓ hobane o mo susumelletsa ho mo sala morao a ilo dula le yena habo.✓ (2)
- 1.12 Mafosi, o ne a sa ba telle empa kaha ba ne ba sa utlwane o ile a tsamaya ba le siyo ho bontsha tlhompho.✓✓ (2)
- 1.13 Tahleho a sala mosadi wa hae morao ka lebaka la ho mo rata.✓✓ (2)
- 1.14
- Ke ne ke tla mo eletsa hore a se dumele, empa a tswe habo ba thehe motse wa bona, ebe ba okela mohwehwadi wa hae ha bona.✓✓
 - Ke ne ke tla mo eletsa hore ba batlele mohwehwadi wa hae mohlokomedi ya tla dula le yena ka nako tsohle.
- E le nngwe feela, mme ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.** (2)
- 1.15 Ketso eo e bontsha ho hloka boikemelo hobane o sala mohatsae morao leha a se a hlokometse hore o mo thetsitse a re o a kula empa ho se jwalo/E bontsha ho hloka boikemelo hobane Tahleho a ka be a ile a etsa qeto ya ho tswa motse ho na le hore a sale mohatsae morao.✓✓ (2)
- Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.** (2)

- 1.16 Ke ho lemosa batho kamoo maemo a lehodimo a tla bang kateng./ditaba tsa bolepi di tla ba jwang matsatsing ao.✓ (1)
- 1.17 A tsheletseng.✓ (1)
- 1.18 Boemo ba lehodimo ba Labohlano bo fapana le ba Moqebelo ka hore ka Labohlano maru a kwahetse feela empa ka Moqebelo a kwahetse ebile pula e tla na.✓✓ (2)
- 1.19 Ha ho makatse hobane maemo a lehodimo morao tjena a fetofetoha ka tsela e sa lebellwang.✓✓
Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)
- MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

	Qotso		Dintlha tse lebelletsweng
1.	Ho qoba ho tshwarwa ke lehlaba lena, ba lokela hore ba se jare ntho e boima ka lehetla le le leng nako e telele. Kgafetsa ba etse hore mahetla a phomotsane.	1.	Se jare ntho e boima ka lehetla nako e telele, le phomotse.
2.	Ho ka ba molemo ha dintho tse ding tse boima di ke ke tsa hulwa empa di sututswe.	2.	Sututsa dintho tse boima, se di hule.
3.	Ha e le hore o theola se itseng sebakeng se phahameng, o se ke wa se nanabela ka tsela e sarolang mmele haholo. Hlwella setulong kapa lereng hobane sena se tla o thusa hore o se ikutlwise bohloko.	3.	Ha o theola ntho, hlwella setulong kapa sebedisa lere.
4.	Motho ka mong o lokela ho etsa bonnete hore o robala materaseng a kgatholang mmele.	4.	Robala materaseng a kgatholang mmele ka nako tsohle.
5.	Sebedisa mosamo o tla dumella mokokotlo wa hao ho otloloha hantle.	5.	Sebedisa mosamo o tla dumella mokokotlo wa hao ho phutholoha.
6.	Ditsebi di re ho molemo ho robala ka lehlakore e seng o kakalletse.	6.	Se ke wa robala o kakalletse/shebile hodimo.
7.	Nakong eo o iketlileng kapa o kgannang, dula o ntse o fetofetola mokgwa oo o dutseng ka wona.	7.	Phomola/kgefutsa nakong eo o ntseng o kganna.
8.	O se ke wa dula kapa wa ema nqa e le nngwe nako e telele hobane ho etsa jwalo, ho bakela mokokotlo kगतello e kgolo.	8.	Se ke wa dula kapa wa ema nqa e le nngwe nako e telele.

(Palo ya mantswe = 70)

Kgutsufatso e lokela ho tshwauwa ka tsela e latelang:

Mohlahlobuwa o lokela ho ngola kgutsufatso ya hae ka sebopelo seo a laetsweng ho e ngola ka sona. Kgutsufatso e hlahisitsweng ka sebopelo se seng e tshwauwe.

Bahlahlobuwa ba **tlameha** ho bontsha palo ya mantswe **ka nepo**.

Kabo ya matshwao:

Matshwao a 7 dintlheng tse supileng. (letshwao bakeng sa ntlha)

Matshwao a 3 tshebedisong ya puo.

Matshwao ohle: 10

Kabo ya matshwao a tshebediso ya puo ha mohlahlobuwa a sebedisitse mantswe a hae:

Dintlha tse 1–3 tse nepahetseng: kabo e be letshwao le le leng.

Dintlha tse 4–5 tse nepahetseng: kabo e be matshwao a mabedi.

Dintlha tse 6–7 tse nepahetseng: kabo e be matshwao a mararo.

Kabo ya matshwao a tshebediso ya puo ha mohlahlobuwa a qotsitse dintlha di le jwalo temeng:

Ha a qotsitse ntlha e le (1–5) a se abelwe letshwao la puo.

Ha a qotsitse ntlha tse (6–7) a abelwe letshwao le le leng la puo.

Palo ya mantswe:

Batshwayi ba nnetefatse palo ya mantswe a sebedisitsweng ke bahlahlobuwa.

Mohlahlobuwa a se hulelwe matshwao ha a sa bontsha palo ya mantswe kapa ha palo ya mantswe e sa nepahala.

Ha mohlahlobuwa a fetile/tlotse palo e lebelletsweng ya mantswe, motshwayi a bale ho fihlella qetellong ya polelo e le nngwe ka mora palo ya mantswe a lebelletsweng, mme a se tshwaye kgutsufatso kaofela.

ELA HLOKO:

Mohlala wa palo ya mantswe:

	Polelo			Palo ya matswe
SESOTHO	Ke	a	tsamaya	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

- 3.1 Ke Sun Sure. ✓ (1)
- 3.2 Se reretswe batho bohle. ✓ (1)
- 3.3 Se fumaneha lebenkeleng la Pick 'n Pay. ✓ (1)
- 3.4
- Se sireletsa letlalo mabapi le letsatsi le tlabolang. ✓
 - Se etsa letlalo le be bonojwana.
 - Se na le metswako e thibelang mahlasedi a letsatsi a bakang kankere.
- (E le nngwe feela)** (1)
- 3.5
- Tshebediso ya mantswa a latelang a sa tlwaelehang a kang; UVA, UVB, SFP50 le SFP20. ✓✓
 - Tshehetso ya CANSA
 - Tlhaloso e batsi eo mmapatsi a faneng ka yona.
 - Mmapatsi o sebedisitse batho ba mmala o kganyang ho ba tiisetse hore sehlahiswa se a sebetsa.
 - O sebedisitse setshwantsho sa batho ba orileng letsatsi ho nnetefatsa hore ha ba tlabohe.
 - O hlahisitse sehlahiswa ka ditshelo tse fapaneng ka boholo.
 - O hlahisitse setshwantsho sa batho ba bososelang ho bontsha hore ba kgotsofalletse sehlahiswa seo.
 - O sebedisitse puo ho utlwahatsa hore sehlahiswa sena se loketse bohle ba lelapa.
- (E le nngwe feela)** (2)
- 3.6 D/Dikarabo tsohle di nepahetse. ✓ (1)
- 3.7
- E mo thusa ka ho etsa hore sehlahiswa se rekwe ke malapa a mangata hobane a na le tshepo ya hore se tla a sebeletsa.
 - E mo thusa ka ho qholotsa maikutlo a bareki, mme ba se reke ka bongata. ✓
- (E le nngwe feela)** (1)
- 3.8 E bontsha tshekamelo/leeme hobane e hlahisitse batho ba morabe o itseng feela. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4

- 4.1 Ba buisana ka ho otlwa ha Tau/ ba buisana ka tsietsi e hlahetseng Tau. ✓ (1)
- 4.2
- tlamelletse letsoho. ✓
 - tlanngwe leqeba hloohong. ✓
 - Leihlo le hae le kwalehile.
 - Menngwapo e phatleng.
- Tse pedi feela** (2)
- 4.3 Re tsebiswa ke pudulwana ya monahano/ke mofuta oo wa pudulwana o sebedisitsweng ho yena. ✓ (1)
- 4.4
- Ke puo ya sefahleho ya Keletso hobane tsela eo a mo shebileng ka yona e a phoqa.
 - Ke puo ya sefahleho ya Tsebo hobane le yena o bonahala a swentse a se na thahasello ditabeng tsa Tau ebile o mo furalletse
 - Mantswe a Keletso ha a re Tau ke 'mokgotsi manganga' hobane ha a mmita mokgotsi o a mo phoqa ha a mo rorise.
 - Mantswe a monahanong wa Tsebo le wona ke a phoqang
- E le nngwe feela.** (2)
- 4.5 A/Ba ikgatholla ka tsona hobane ba sebakeng sa boikgathollo moo batho ba bang ba ka ikgatholla ka koranta kapa dino. ✓✓ (2)
- Ho elwe hloko mabaka a baithuti.**
- 4.6 E, e dumellana le tsona hobane ka lebaka la ho tenwa ke ditaba tsa Tau, o swentse ebile o itjhebetse hosele kwana. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5

- 5.1.1 tabanyana ✓ (1)
- 5.1.2 hotetsa ✓ (1)
- 5.1.3 feela ✓ (1)
- 5.1.4 ya ✓ (1)
- 5.1.5 hlooho ✓ (1)
- 5.1.6 mantsweng ✓ (1)
- 5.1.7 he ✓ (1)

- 5.1.8 moholo ✓ (1)
- 5.1.9 • o pharame. ✓
• nyofa. ✓
• topetseng.
A mabedi feela. (2)
- 5.1.10 Ngaka e mo file dipitsa tseo a tla di sebedisa hore a fole. ✓✓ (2)
- 5.1.11 A ke re banna ha se baikaketsi? Ke mohopolo wa hae feela hobane o akaretsa banna, mme ha se banna bohle bao e seng baikaketsi. ✓✓ (2)
- 5.2.1 Wena. ✓ (1)
- 5.2.2 Kgutsa. ✓ (1)
- 5.2.3 • O tsebe hore o ka qoswa ka seo o se buileng. ✓✓
• O tsebe hore o ka nna wa qoswa ka seo o se buileng
E le nngwe feela. (2)
- 5.2.4 Ha o tshwarelwe ho fumanwa ka tjhelete ya mokunyata. ✓✓ (2)

[6]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80